

КОМОРА НА ПСИХОЛОЗИ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Врз основа на Член 1 став 2 од Правилникот за употреба на психолошки тестови, Управниот одбор на Комората на психолози на Р.Македонија на својата седница одржана на ден 27.02.2018год., со Одлука бр.0202-710/02 го усвои следниот прилог:

СТАНДАРДИ ЗА ПСИХОЛОШКИ ТЕСТОВИ

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Стандардите на психолошкото тестирање ги уредуваат: начинот и стандардите за изработка, адаптација и употреба на психолошките тестови и знаењата и вештините на психологот за нивна употреба. Психологот е обврзан при изработката, адаптацијата и употребата на психолошките тестови да постапува согласно овие стандарди.

Член 2

Изработката, адаптацијата и примената на психолошките тестови може да ја прави само дипломиран психолог кој поседува соодветно стручно знаење и вештини.

II. СТАНДАРДИ ЗА ИЗРАБОТКА НА ПСИХОЛОШКИ ТЕСТОВИ

Член 3

Изработката на оригинален психолошки тест поминува низ следните седум фази во кои спаѓаат наведените активности¹:

1. Дефинирање на намената на тестот:
  - определување на особината (или особините) што ќе се мери со тестот
  - дефинирање на популацијата за која е наменет тестот
  - определување на целите за кои ќе се користи тестот (психодијагностички, прогностички и/или селективни цели)
2. Планирање на тестот – опфаќа донесување одлуки во врска со:
  - начинот на задавање на тестот
  - должината на тестот (бројот на ајтеми) и времето за тестирање (ограничено во минути или неограничено)
  - видот и форматот на ајтемите
  - видот и бројот на скорови кои ќе произлезат од тестот (зависно од тоа дали се мери една или повеќе особини) и начинот на нивна интерпретација
  - потребата од обука за користење на тестот
3. Составување на ајтемите
  - креирање на ајтемите
  - ревидирање на ајтемите по проверка на соодветноста на нивната формулација, начинот на задавање и процедурите за нивно бодување

---

¹Петроска-Бешка, В и Кениг, Н. (2016). Основи на психолошко тестирање (второ издание). Скопје: Филозофски факултет

- проверка на пристрасноста на ајтемите од родова, етничка и културолошка перспектива
  - подготовка на прелиминарна верзија на тестот (со најмалку двојно повеќе ајтеми од бројот што се планира за конечната верзија на тестот)
4. Анализа на ајтемите
- задавање на прелиминарната верзија на тестот на репрезентативен примерок испитаници
  - статистичка обработка на добиените квантитативни податоци за секој ајтем посебно, со цел да се утврдат нивните карактеристики (дискриминативност и „тежина“)
  - исклучување на ајтемите со незадоволителни карактеристики и избор на оние со најдобри карактеристики за конечната верзија на тестот
  - подготовка на конечната верзија на тестот
5. Утврдување на метриските карактеристики на тестот
- задавање на конечната верзија на тестот на нови примероци од популацијата
  - утврдување на временската стабилност и внатрешната конзистентност на тестот како доказ за неговата релијабилност
  - докажување на валидноста на тестот (според природата на особината што се мери и целта на тестот)
  - утврдување на критериумската валидност на тестот доколку се планира да се користи за селективни цели
6. Определување на нормите за интерпретација на скоровите
- дефинирање на постапката на задавање на тестот (која содржи инструкции за начинот и за времето за задавање) и постапката на оценување и бодување на одговорите
  - задавање на конечната верзија на тестот на репрезентативен примерок формиран врз основа на клучните релевантни карактеристики на популацијата за која е наменет тестот
  - утврдување на нормите за интерпретација на скоровите добиени на тестот (односно дефинирање на постапката за интерпретирање на добиените скорови која овозможува да се утврди степенот на поседување на мерената особина од страна на тестираното лице)
7. Подготовка на тестовниот материјал и прирачникот за користење на тестот
- пишување на прирачник во кој се детално опишани: (а) намената (особината што се мери и популацијата за која е наменет) и структурата на тестот, (б) метриските карактеристики на тестот и начинот на кој се утврдени, (в) инструкциите за задавање на тестот наменети за тестаторот и за испитаниците, (г) постапката за оценување и бодување на одговорите на испитаниците и начинот на пресметување на скорот на тестот и (д) начинот на кој се добиени нормите и упатствата за интерпретација на добиените скорови и
  - подготовка на технички уредена хартиена/електронска верзија на прирачникот за тестот
  - подготовка на технички уредена хартиена/електронска или манипулативна верзија на тестот (зависно од природата на самиот тест), која задолжително ги вклучува ајтемите што ја сочинуваат конечната верзија на тестот (и евентуално упатството за нивно одговарање) и лист за одговори (доколку се бара одговорите да се бележат на посебен лист). [Електронските верзии на тестовите можат да бидат придружени со компјутерски програми кои, освен електронско задавање на тестот, може да овозможуваат и електронско пресметување на скоровите и интерпретација на добиените скорови.]

III. СТАНДАРДИ ЗА АДАПТАЦИЈА НА ПСИХОЛОШКИ ТЕСТОВИ

Член 4

За еден тест да биде адаптиран потребно е да се изврши:

1. проценката оправданоста за адаптирањето определена е тест базирана на објективна и непристрасна вреднувањето на неговите психометриски карактеристики (наместо на неговата популарност или распространетост);
2. детален преглед на најтегите од културно-специфична и од универзална перспектива;
3. преведувањето на најтегите на тестот од изворниот на целниот јазик, користејќи пристап на *едноставно и лина вратено преведување*;
4. внимателна проверка на културалната прилагоденост на секоја најтега на целната популација, со можност за модификување, дополнување и/или замена на оние што не сметаат задоволно прилагдени;
5. спроведувањето на пилот истражувањето на прелиминарната верзија на адаптираниот тест на примерокод целната популација;
6. анализата на резултатите добиени со пилот истражувањето заради споредувањето на адаптираниот тест со оригиналниот;
7. проверката на валидноста и релијабилноста на адаптираниот тест; и
8. утврдувањето на нормите за интерпретација на адаптираниот тест.

Член 5

При поднесување на Извештај за адаптација на психолошки тест до Секцијата за психолошки тестови, подносителот е должен да достави доказ за сите претходно спроведени активности за адаптација согласно член 4.

IV. СТАНДАРДИ ЗА УПОТРЕБА НА ПСИХОЛОШКИ ТЕСТОВИ

Член 6

Стандардите за употреба на психолошките тестови опфаќаат:

1. Проценка на потенцијалната корист од тестирањето во ситуацијата на психолошка проценка;
  2. Проверка на соодветноста на психолошкиот тест и неговата употреба.
  3. Употреба на психолошкиот тест во испитувањето на лица со посебни потреби;
  4. Подготовка за тестирање;
  5. Примена на психолошкиот тест;
  6. Интерпретација на добиените резултати;
  7. Презентација на резултатите пред релевантните лица.
1. Процена на потенцијалната корист од тестирањето во ситуацијата на психолошка проценка.
    - 1.1 Да постои разумно оправдување за употребата на психолошкиот тест.
    - 1.2 Да постои увереност во оправданоста на причината поради која лицето се упатува на тестирање.
    - 1.3. Да се одредат соодветни психолошки тестови согласно целта на тестирањето и особините на лицето што треба да се тестира.
    - 1.4. Да се побараат други дополнителни релевантни извори на информации.
    - 1.5. Да се осигура дека се искористени сите достапни дополнителни извори на информации.
  2. Проверка на соодветноста на психолошкиот тест и неговата употреба.

Според овој стандард психологот треба:

- 2.1 Да ги следи промените кои со тек на време се случуваат во популацијата на испитаници и нормите кои се користат.
- 2.2 Да биде свесен за потребата од реевалуација на психолошкиот тест, при промена на неговиот облик, содржина или начин на примена.
- 2.3. Да биде свесен за потребата од реевалуација на доказите за валидност, при промена на целта на употреба на психолошкиот тест.
- 2.4. Да учествува во формалните релевантни истражувања, кога е во можност.
- 2.5. Да помага во ажурирањето на информациите за нормите, релијабилноста и валидноста на психолошкиот тест давајќи релевантни тестовни податоци на оние кои го развиваат тестот, издавачите и истражувачите.

3. Употреба на психолошките тестови во испитувањето на лица со посебни потреби

Според овој стандард психологот треба:

- 3.1 Да ја разгледа употребата на алтернативни методи на проценување, наместо да го модифицира психолошкиот тест.
- 3.2. Да направи соодветни адаптации за корисниците со слушни, визуелни и моторни оштетувања или други потешкотии.
- 3.3. Да побара релевантен професионален совет, доколку потребата за модификација на применетиот психолошки тест ги надминува постоечките можности.
- 3.4. Да знае дека модификациите, доколку се потребни, зависат од природата на посебните потреби и треба да бидат направени така што минимално ќе се одразат на валидноста на резултатите.
- 3.5. Да овозможи достапност на информациите за природата на секоја модификација на психолошки тест или за примената на психолошкиот тест на оние кои го интерпретираат или донесуваат одлуки врз основа на резултатите добиени со примената на тестот, со цел да се избегне пристрасност и неправилна одлука.

4. Подготовка за тестирање

Според овој стандард психологот треба да ја изврши следната подготовка:

- 4.1 Да му обезбеди навремена јасна информација на лицето што се тестира за целите на тестирањето и за правилата кои мора да ги следи.
- 4.2. Да му овозможи на лицето што се тестира соодветна подготовка, упатства и задачи за вежба.
- 4.3. На лицето што се тестира јасно да му ги објасни неговите права и одговорности.
- 4.4. Ако тестирањето е незадолжително, да му ги објасни на лицето што се тестира, последиците од тестирањето и одбивањето на тестирањето со цел да може да донесе одлука за сопственото учество.
- 4.5. Да направи потребна подготовка за да го обезбеди следното:
  - Усогласеност на подготовката според барањата наведена во прирачникот;
  - Достапност на место за тестирање во соодветен простор: просторијата мора да биде доволно просторна, светла, добро осветлена и заштитена од бука и други надворешни влијанија;
  - Доволно проверен и исправен тестовен материјал;
  - Примена на психолошките тестови, исклучиво од страна на едуцирани личности;
  - Соодветно прилагодување за тестирање на лице со посебни потреби.

5. Примена на психолошкиот тест

Според овој стандард психологот треба:

- 5.1 Да воспостави добра соработка со лицето што се тестира.

- 5.2. Да избегне појава или поттикнување на непотребна анксиозност, освен ако истата е предмет на мерење.
  - 5.3. Да ги отстрани можните извори на прекини и бука (пр. аларм на саат, мобилен);
  - 5.4. Пред почетокот на тестирањето да провери дали ги има сите потребни материјали.
  - 5.5. Да го примени психолошкиот тест во соодветни услови.
  - 5.6. Јасно и разбирливо да ги прочита упатствата
6. Интерпретација на резултатите од психолошкиот тест
Според овој стандард психологот треба:
- 6.1. Добро да ја познава и разбира теоретската и концептуална основа на психолошкиот тест, соодветната документација и упатствата за користење и интерпретација на резултатите.
  - 6.2. Добро да го разбира користењето на скалите, нормите и ограничувањата на резултатите.
  - 6.3. Да оневозможи пристап и толкување на резултати од страна на лица кои припаѓаат на друштва со различно културолошко наследство, степен на образование и возраст.
  - 6.4. Да користи стандардизирани норми кога се достапни.
  - 6.5. Да ги интерпретира добиените резултати во склад со достапноста на информациите за личноста (вклучувајќи: возраст, пол, образование, култура и други одлики), и земајќи ги предвид техничките ограничувања на психолошкиот тест, контекстот на проценување и потребите на оние кои имаат оправдано интересирање за исходот од тестирањето.
  - 6.6. Да избегнува да ги генерализира резултатите на психолошкиот тест на особини кои тестот не ги мери.
  - 6.7. При интерпретацијата на резултатите да се земат во предвид и валидноста на секоја скала, грешката на мерење и други карактеристики кои би можеле значајно да го снижат или зголемат резултатот.
  - 6.8. Да биде свесен за можни стереотипи и да избегнува интерпретација на резултати на начин кој би подржал одредени стереотипи.
  - 6.9. Да го земе предвид секој доказ од претходното искуство со психолошкиот тест, доколку постојат податоци за ефектите на тоа искуство врз резултатот на тестот.
7. Презентација на резултатите пред релевантни лица
Според овој стандард психологот треба:
- 7.1. Да ги презентира тестовните резултати само пред лица кои на тоа имаат законско право.
  - 7.2. Да ги усогласи мислењата, наодите, процените и извештаите со нивото на разбирање на оние на кои им се презентираат и согласно целите на презентирањето.
  - 7.3. Јасно да нагласи дека тестовните резултати претставуваат само еден извор на податоци и дека секогаш треба да се разгледуваат заедно со останатите информации и да објасни колкава е важноста на тестовните резултати во однос на останатите информации во проценувањето на луѓето.
  - 7.4. Кога е тоа можно да им даде на доносителите на одлуки информација за тоа како резултатите можат да им користат во процесот на донесување одлука.
  - 7.5. На лицето што се тестира и на корисниците на психолошки услуги на разумен начин да им ги објасни резултатите, кога истите служат за класификација.

- 7.6. Да вклучи во писмените извештаи јасно резиме и, кога е потребно, соодветни препораки.
- 7.7. Кога е можно во презентацијата на резултатите да избегнува нумерички податоци и да користи квалитативни категории и интерпретација.